

Közhasznú beszámoló a Honismereti Szövetség 2006. évi tevékenységéről

Honismereti Szövetségünk Küldöttgyűlése 2006. február 15-i ülésén megvitatta az Elnökség és a tagszervezetek javaslatait, ennek alapján megfogalmazta ajánlásait azokra az Alapszabály szerinti tennivalókra, amelyek meghatározzák az Elnökség éves munkáját. Ennek megfelelően az alábbiak szerint folytattuk szervezeti életünket és munkánkat.

A Szövetség *Küldöttgyűlése* megvitatta és elfogadta a 2005. évi munkáról készült közhasznú beszámolót és pénzügyi elszámolást, valamint a 2006. évre szóló feladat- és költségtervet, illetve Felügyelő Bizottság jelentését.

Az *Elnökség* a feladattervnek megfelelően négy alkalommal ülésezett a meghívóban jelzett napirend szerint. Az üléseken áttekintettük az országos és helyi szinten végzendő időszzerű feladatokat, előkészítettük, szakmai javaslatokkal segítettük a rendezvényeket. Az Elnökség tagjai tájékoztatást adtak az általuk képviselt megyei egyesület két ülés között végzett munkájáról. Az ülésekről készült emlékeztető az Elnökség és a Felügyelő Bizottság tagjainak megküldtük.

A *Honismeret* című folyóirat *Szerkesztő Bizottsága* hat alkalommal ült össze az egyes számok anyagának összeállítására. Megvitattuk a közlésre szánt írásokat, a Honismereti Akadémia tematikus számát, az Évfordulónaptár alapján megterveztek a jeles évfordulókra emlékező írásokat – részben felkért szerzők cikkei, részben a beérkezett írások alapján. Megszerkesztettük a konferenciákon elhangzott előadások közlésre szánt szerkesztett anyagát, közzétettük szervezeti életünk híreit, az éves közhasznú beszámolót. Három alkalommal kihelyezett ülésen vettek részt a bizottság tagjai. Első ízben február 23-án a Budapesti Honismereti Társaság vendégeként az Erdős René Házban, június 23-án Isaszegen, majd október 13-án Dunakeszin találkoztunk az ülés után helyi kutatókkal, a lap olvasóival.

A *tábori munkabizottság* anyagi helyzetünk nehézsége miatt ez évben sem tudta meghirdetni a táborok támogatását.

Az *Ifjúsági Bizottság* tagjai közreműködtek XI. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémia előkészítésében és megrendezésében.

Szakmai ad hoc bizottságok működtek közre a továbbképzések – elsősorban a Honismereti Akadémia – programjainak összeállításában, a témakörök kijelölésében, az előadók kiválasztásában, főlkérésében.

A *megyei egyesületek* alapszabályuknak megfelelően tartották közgyűléseiket, elnökségi üléseiket. csatlakoztak az országos rendezvényekhez. Tagszervezeteink száma változatlanul 21, emellett egy hazai és három határon túli társszervezettel működünk együtt.

A tagjaink továbbképzését szolgáló *rendezvényeinket* a feladattervnek megfelelően szerveztük.

A *XXXIV. Országos Honismereti Akadémiára* július 3–7-e között került sor Tolna megyében Szekszárdon. Előadások és korreferátumok hangzottak el a honismeret és tudomány kapcsolatáról, a helytörténet tudományt segítő feladatairól, szerepéről. A szekcióülések lehetőséget adtak a témakör módszertani kérdéseinek megvitatására, tapasztalateserére. A házigazda Tolna Megyei Honismereti Egyesület jelentős segítséget kapott a város és a megye közgyűjteményeinek, közművelődési intézményeinek munkatársaitól a program kialakításában, lebonyolításában. A 174 hazai és határon túli résztvevő (tag és társszervezeteink küldöttei) a tartalmas szakmai program mellett megismerkedhetett a megye tárgyi és szellemi kulturális értékeivel.

A honismereti jellegű *kiadványok szerkesztőinek* szeptember hónapra tervezett országos konferenciáját támogatás hiánya miatt nem tudtuk megrendezni.

Az *V. Országos Iskola és Honismeret Konferenciát* a Baranya Megyei Honismereti Egyesülettel közösen szerveztük november 10–11-én Pécsen, mintegy 60 résztvevővel. A múltban gyökerező értékek témakörben értékes előadások, korreferátumok hangzottak el, amelyek jó kiegészítője volt Klimó-könyvtár meglátogatása.

Az ifjúságot mozgósító rendezvényeink

Az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulójára tervezett országos vetélkedőt pályázati támogatások hiányában nem tudtuk megrendezni, csak négy megyének sikerült ezt megyei szinten megvalósítani regionális és helyi támogatással.

A XI. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémiát az őszi szünet idején november 2–5-e között rendeztük meg Budapesten, a diákok által javasolt „1956 lakóhelyemen” témakörben, a Budapesti Honismereti Társaság közreműködésével. A négy felnőtt előadást követően a 45 részt vevő diák közül 20 diák tartott korreferátumot, zömében a központi témáról. A tervezett programot a gyülekezési tilalom miatt nem tudtuk maradéktalanul megvalósítani (’56-os emlékhelyek meglátogatása), de a Terror Háza Múzeum és a Nemzeti Múzeum kiállítását valamennyi résztvevő megtekintette (a diákok mellett 9 kísérő tanár és szervező vett részt).

Szövetségünk folyóirata, a Honismeret hat számmal jelent meg, számonként 1100 példányban, 7-9 nyomdai ív terjedelemben. Az előfizetők száma 667 volt, az árusítást vállaló könyvesboltokban 40-45 példány fogyott el számonként. A szerzők, szerkesztők és az Elnökség tagjainak tiszteletpéldányain túl rendezvényeinken adtunk ajándékba remittenda példányokat.

Rendezvényeinkhez, továbbképzéseinkhez, pályázatok útján támogatást kaptunk a Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottságától, a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Kuratóriumától, folyóirataink megjelentetéséhez az NKA Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiumától, működésünkhöz a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától és a Nemzeti Civil Alaptól.

Megyei egyesületeink 2006-ban is igen sokrétű, tartalmas munkát végeztek, az Elnökséggel közösen szervezett rendezvényeken kívül helyi konferenciákat, honismereti napokat, évfordulós megemlékezéseket szerveztek, több helyen határ menti kapcsolataik ápolására is felhasználva a programot. Több megyében hagyománya van a megyei helytörténeti vetélkedőknek általános és középiskolás diákok részvételével. A táborokat pedig támogatásunk hiányában is segítettek megszervezni.

Az országos és megyei, helyi rendezvények során több ezer felnőttel és diákkal kerültünk alkalmi kapcsolatba.

Budapest, 2007. február 13.

Bartha Éva
titkár

M é r l e g

Egyszeres könyvvitelt vezető egyéb szervezetek közhasznú egyszerűsített beszámolójának mérlege

2006. év

adatok ezer Ft-ban

Sorszám	Tétel megnevezése	Előző évek	
		Előző év	Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2 – 4 sorok)	531	146
2.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK		
3.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	531	146
4.	III. BEFEKTETETT PÉNÜGYI ESZKÖZÖK		

5.	B.	Forgóeszközök (6 – 9 sorok)	262	3.521
6.	I.	KÉSZLETEK		
7.	II.	KÖVETELÉSEK	117	51
8.	III.	ÉRTÉKPAPÍTOK		
9.	IV.	PÉNZESZKÖZÖK	145	3.470
10.		ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN (1. + 5. sor)	793	3.667
11.	C.	Saját tőke (12 – 16 sorok)	- 1.607	1.195
12.	I.	INDULÓ TŐKE / JEGYZETT TŐKE		
13.	II.	TŐKEVÁLTOZÁS / EREDMÉNY	1.111	- 1.606
14.	III.	LEKÖTÖTT TARTALÉK		
15.	IV.	KÖZH. TEVÉK. TÁRGYÉVI EREDMÉNYE	- 2.718	2.801
16.	V.	VÁLLALK. TEV. TÁRGYÉVI EREDMÉNYE		
17.	D.	Tartalék		
18.	E.	Céltartalék		
19.	F.	Kötelezettségek (20 – 21 sorok)	2.400	2.472
20.	I.	HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	2.400	2.400
21.	II.	RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK		72
22.		FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN (11. + 17. + 18. + 19. sor)	793	3.667

E r e d m é n y l e v e z e t é s

Egyszeres könyvvitelt vezető egyéb szervezetek közhasznú egyszerűsített beszámolójának eredménylevezetése

2006. év

adatok ezer Ft-ban

Sorszám	Tétel megnevezése	Előző év	Előző évek	
			helyesb.	Tárgyév
1.	A. Összes közhasznú tevékenység bevétele (1.+11.)	11.813		14.183
2.	I. PÉNZÜGYILEG RENDEZETT BEVÉTELEK (1.+2.+3.+4.+5.+6.)	11.813		14.183
3.	1. Közhasznú célú működésre kapott támogatás	241		52
4.	a) alapítótól			
5.	b) központi költségvetéstől			
6.	c) helyi önkormányzattól	200		
7.	d) társadalombiztosítástól			
8.	e) egyéb	41		52
9.	2. Továbbutalási céllal kapott	1.000		1.400
10.	3. Pályázati úton elnyert támogatás	7.696		8.927
11.	4. Közhasznú tevékenységből származó bevétel	2.866		3.798
12.	5. Tagdíjból származó bevétel			
13.	6. Egyéb bevétel	10		6
14.	II. PÉNZBEVÉTELT NEM JELENTŐ BEVÉTELEK			
15.	B. Vállalkozási tevékenység bevétele (1.+2.)			
16.	1. Pénzügyileg rendezett bevételek			
17.	2. Pénzbevételt nem jelentő bevételek			
18.	C. Tényleges pénzbevételek (A./1.+B./1.)	11.813		14.183
19.	D. Pénzbevételt nem jelentő bevételek (A./II.+B./2.)			

20.	E.	Közhasznú tevékenység ráfordításai (1.+2.+3.+4.)	14.688	11.382
21.	1.	Ráfordításként érvényesíthető kiadások	14.172	10.996
22.		Ebből: továbbutalt támogatás	1.000	1.400
23.	2.	Ráfordítást jelentő eszközváltozások		
24.	3.	Ráfordítást jelentő elszámolások	359	386
25.	4.	Ráfordításként nem érvényesíthető kiadások	157	
26.	F.	Vállalkozási tevékenység ráfordításai (1.+2.+3.+4.)		
27.	1.	Ráfordításként érvényesíthető kiadások		
28.	2.	Ráfordítást jelentő eszközváltozások		
29.	3.	Ráfordítást jelentő elszámolások		
30.	4.	Ráfordításként nem érvényesíthető kiadások		

E r e d m é n y l e v e z e t é s

Egyszeres könyvvitelt vezető egyéb szervezetek közhasznú egyszerűsített beszámolójának eredménylevezetése

2006. év

adatok ezer Ft-ban

Sorszám	Tétel megnevezése	Előző évek helyesh.	
		Előző év	Tárgyév
31.	G. Tárgyévi pénzügyi eredmény (±1.±2.)	- 2.516	3.187
32.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye (A./I.-E./I.-E./4.)	- 2.516	3.187
33.	2. Vállalkozási tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye (B./I.-F./I.-F./4.)		
34.	H. Nem pénzben realizált eredmény (±1.±2.)	- 359	- 386
35.	1. Közhasznú tevékenység nem pénzben realizált eredménye (A./II.-E./2.-E./3.)	- 359	- 386
36.	2. Vállalkozási tevékenység nem pénzben realizált eredménye (B./2.-F./2.-F./3.)		
37.	I. Adózás előtti eredmény ((B./1.-F./1.) ± H./2.)		
38.	J. Fizetendő társasági adó		
39.	K. Tárgyévi eredmény	- 2.718	2.801
40.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi eredménye ((A./I.+A./II.) - (E./1.+E./2.+E./3.))	- 2.718	2.801
41.	2. Vállalkozási tevékenység tárgyévi eredménye (I.-J.)		

TÁJÉKOZTATÓ ADATOK

42.	A.	Pénzügyileg rendezett személyi jellegű ráfordítások	1.337
43.	1.	Béreköltség	1.095
44.		ebből: - megbízási díjak	1.095
45.		- tiszteletdíjak	-
46.	2.	Személyi jellegű egyéb kifizetések	60
47.	3.	Bérbírlékok	182
48.	B.	Pénzügyileg rendezett anyag jellegű ráfordítások	291

49. C.	Értécsökkenési leírás	386
50. D.	Pénzügyileg rendezett egyéb jellegű ráfordítások	9.368
51. E.	A szervezet által nyújtott támogatások (pénzügyileg rendezett)	–
52. F.	Tárgyévi, APEH által kiutalt SzJA 1% összege	52

2006. évben pénzügyileg megkapott támogatások felhasználása

adatok ezer Ft-ban

Támogatási cél	2006. évi pénzügyi ráfordítások	2006. évben pénzben kapott támogatások
Honismeret folyóirat	5.411	4.000
XXXIII. Orsz. Honismereti Akadémia		
X. Orsz. Ifj. Honismereti Akadémia (2005. évi ráford.)		1.400
Határon átvélő képes. Konferencia		
Határon átvélő képes. Konferencia (2007. évi ráford.)		170
XI. Orsz. Ifj. Honismereti Akadémia	703	700
XXXIV. Orsz. Honismereti Akadémia	2.373	–
Egyéb közhasznú működési cél	1.109	2.756
Tárgyi eszköz beszerzésre 2005. évben kapott, de fel nem használt összeg visszafizetése		– 47
Összesen:	9.596	8.979
Közvetített támogatás (Bácsország lapra)	1.400	1.400
ÖSSZESEN:	10.996	10.379

Budapest, 2007. február 27.

Készítette: *Gál Sándorné*

Halász Péter sk.
a szövetség elnöke

Grétsy László köszöntése

Dr. Grétsy László professzor úr és az öt tisztelők számára kettős ünnep volt március 24., amikor az MTA dísztermében életműve megkapta a Magyar Örökség Díjat, és egyúttal köszöntötték 75. születésnapja alkalmából is.

Dr. Balázs Géza nyelvész, néprajzkutató egyetemi tanár laudációjában a következőket írja róla: „Kétségtelenül Grétsy László ma az egyik legismertebb magyar nyelvész, nyelvművelő. Valóságos »nemzeti intézmény«, akit iskolázottságtól függetlenül mindenütt felismernek a világban, ahol magyarul beszélnek. E tekintetben méltó örököse a legendás Lőrincze Lajosnak, akit rádiós műsorsorozata tett mindenütt ismertté. Grétsy László egy fél generációval később érkezve, a rádió mellett a televízió segítségével lett a legnépszerűbb nyelvészünk. Mindkettőjüket tudományos elmélyültségük mellett kivételes empátiájuk, kapcsolatteremtő, kommunikációs készségeik segítették.

Grétsy László 1932. február 13-án született Budapesten. 1954-ben végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karán, majd rögtön az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos ösztöndíjasa, tudományos munkatársa, 1971-től a mai magyar nyelvi osztály vezetője lett. 1987–1998. között az ELTE Ta-

nárképző Főiskolai Kar Magyar Nyelvészeti Tanszékét vezette. 1992-től az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának társelnöke, 2006-tól tiszteletbeli elnöke.

Grétsy Lászlót leginkább nyelvemelő tevékenységéről tartják számon. Tudományos munkássága a magyar történeti és leíró nyelvtudományi iskola útján halad. Ma is megkerülhetetlen monográfiája A szóhasadás (1962) vagy az általa is írt (és szerkesztett) Mai magyar nyelvünk (1976) című tanulmánykötet. ... A nyelvemelés legnagyobb szabású munkái fűződnek nevéhez: a két kötetben, összesen 2586(!) oldalnyi Nyelvemelő kézikönyvtár (1980, 1985., szerk. Kovalovszky Miklóssal), vagy a 645 oldalnyi Nyelvemelő kézikönyvtár (1996., szerk. Kemény Gáborral, második, bővített kiadása: 2005). ... A nagyközönség természetesen leginkább ... ismeretterjesztő szerepeiből, nyelvemelő cikkeiből (pl. Élet és Tudomány, Szabad Föld, Édes Anyanyelvünk), rádió- ... és tévéműsoraiból ... ismeri. ... Tudománysszervezői, tudományos ismeretterjesztői, közösségi beállítódását jól mutatja, hogy számos alapvető, többszerzős munka szerkesztője, sőt kitalálója, szervezője. E tekintetben szinte egyedülálló a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 1999–2005. között meghirdetett anyanyelvi pályázatainak kitalálása, gondozása, amelynek eredményeként 2000–2005. között tíz remek tanulmánykötete jelent meg. ...”

A díj átadásakor Jókai Anna írónő hangsúlyozta, hogy ma, amikor ennek az áldott és édes anyanyelvnek olyan nagyfokú romlása megy végbe, Grétsy Lászlótól kapunk biztatást, hogy érdemes ápolni, védeni anyanyelvünket.

A díjkiosztás végén a díjazottak nevében Grétsy László mondott köszönetet. Kifejezte megrendülését, melyet a tudomány eme csarnokában érez, amikor átveheti azt a díjat, amely tanúsítja, hogy életműve Magyar Örökség, s egyúttal kiemelte, hogy az ő hitvallása változatlanul az, hogy az anyanyelv nemzetmegtartó erő. Ezzel csatlakozik azokhoz a nagyjainkhoz, akik szintén vallották: „Meleg szeretettel függj a hon nyelvén! Mert haza, nemzet és nyelv három egymástól válthatatlan dolog: s ki ez utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog.” (Kölcsey: Parainesis Kölcsey Kálmánhoz)

Tudomásom szerint nincs még egy olyan nyelv, amelyen a szülőket édesanyának és édesapának hívják, a hazát pedig 'édes hazámnak', ahogy Balassi szólítja meg: „Ó én édes hazám, te szép Magyarországnak” (Búcsú a hazától), utána pedig többi nagy költőnk Rimayn és Batsányin át egészen József Attiláig, akinek pedig volt egy (?) olyan időszak is életében – a teljes árvaság –, amikor úgy érezte: „Nincsen apám, se anyám, / Se istenem, se hazám”, mégis eljutott addig, hogy így tudott felkiáltani: „édes Hazám, fogadj szivedbe, / hadd legyek hűséges fiad!” (Hazám) A sok-sok családot nemzeté formáló édes szülők az édes anyanyelv megtanításával kötik egybe szétéphetetlenül e hármat.

Ehhez a munkához járult és járul hozzá Grétsy tanár úr az Anyanyelvpolók Szövetségének ügyvezető elnökeként is, amely szövetség szoros kapcsolatban áll a Honismereti Szövetséggel.

A Honismeret szerkesztőbizottsága és olvasói nevében tisztelettel és szeretettel köszöntjük 75. születésnapja és a Magyar Örökség Díj elnyerése alkalmából, Isten áldását kérve életére és további munkálkodására.

Grega Sára

Volt egyszer egy Józseffalva

2007. január 24-én délután könyvbemutatóval egybekötött falunapra várták *Józseffalva* lakóit, az onnan elszármazottakat és az érdeklődőket. Az egykor önálló település 1912-től Sárospatak része, lakói azonban máig őrzik a falujuk emlékét, a hagyományokat. Józseffalva II. József uralkodása alatt létrejött kicsiny sváb település. Lakói 1785 nyarán szervezett kamarai telepítés révén érkeztek a Hegyaljára, Sárospatak déli részére, a Hustác és a szomszédos falu, Petrahó/Bodroghalász közé települtek. *Újpatákként* is emlegették, hiszen csak egy utca választotta el Sáros-Nagy-Pataktól. A Józseffalva név a sváb lakosság idetelepítőjének, II. József uralkodónak a nevét örizte meg. A település buzgó katolikus lakossága hagyományába Szent József neve került be névadóként.

Az MNM Rákóczi Múzeuma (Sárospatak) történész-főmuzeológusaként az 1990-es évek első felében fedeztem fel Józseffalvát, s kezdtem el kutatásaimat. Megérintett a falu történetének utolsó pillanata. Személyes kapcsolatok vonalán indult az adatgyűjtés, s a levéltári kutatások is szép eredményekkel szolgáltak. Előkerült az 1790-es és 1794-es féltelkes jobbágyok listája. Az 1828-as népszámlálás vázla-

tos adatai után az 1869-es részletes, a lakókörülményekre és a gazdálkodásra is vonatkozó, az egész népességet bemutató adatokat is sikerült feldolgozni. 1995-ben a kutatások és adatgyűjtések nyomán elkészült egy tanulmány, mely a regényes *Volt egyszer egy Józseffalva* címet kapta. A tanulmányból készült különlenyomatok, fénymásolatok sokakhoz eljutottak, s a kis írás önálló életet kezdett élni. A leirtak többeket elgondolkodtattak. Ekkortájt kezdődött a néprajzi tárgyak gyűjtése a falubeliek körében, elsősorban Jaskó György ügyszeretete által. Előkerültek a régi családi fényképalbumok, melyek egy hihetetlenül gazdag tárgyi és szellemi kultúrát őrző világról meséltek.

A tanulmány eljutott a faluból elszármazott dr. Kis-Tóth Lajos kezébe is. Ő ugyan Egerben él (a főiskola rektorhelyettese), de nagyon sok szállal kapcsolódik szülőföldjéhez. Kezdeményezésére, vezetésével új lendületet kapott Józseffalva kutatása, megkezdődött a tárgyi és fotóemlékek digitalizálása, megindultak a családfa-kutatások. 2005-ben, Józseffalva alapításának 220. évfordulóján, a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma *Zempléni nemzetiségek* címmel időszaki kiállításon mutatta be – a többi nemzetiséggel együtt – Józseffalva sváb lakosságának emlékeit. A kiállítás megnyitója egy nagy családi, utcabeli, józseffalvi találkozó lett. Ez a nap sokak számára újra az *első* Józseffalvát jelentette. Újraindult a falu kutatása. Magam a levéltárak világában, az egyházi anyakönyvek között kerestem s találtam meg Józseffalvát: néprajzos kollégáim, Fogas-Tóth Balázs és Bodnár Boglárka a faluban gyűjtött anyagot használták fel tanulmányuk elkészítéséhez.

2006 végére elkészült a várt kötet, melyet alkotó szerkesztőként dr. Kis-Tóth Lajossal ketten jegyünk. Az alapul szolgáló tanulmány címe már nem változott: *Volt egyszer egy Józseffalva* került a borítóra. Tizenkét tanulmányom mutatja be a település, a családok történetét, az asszimiláció folyamatát. Külön fejezet foglalkozik a helyi óvodával, a sárospataki iskolában tanuló józseffalvi gyerekekkel. Két néprajzos tanulmány is helyet kapott a kötetben. Fogas-Tóth Balázs a falu gazdálkodását, Bodnár Boglárka a vallási életet, és az emberi élet fordulóját mutatta be.

Kinek készült e kötet? Az alapítók, az új hazában házat s otthont építő körülbelül 200 itt letelepült ember emlékének és leszármazottainak. A régen s most a Szent József utcában élőknek, a patakiaknak, hercegkútiaknak, károlyfalvaiaknak, rátkaiaknak, hosszúláziaknak. Bizunk benne, hogy eljut Magyarország sváb lakóihoz, a magyarországi nemzetiségek és Sárospatak története iránt érdeklődőkhöz. Az ilyen kis törtételemből lesz a nagy, az egész.

Mit tehetünk egy falu emlékének ápolásáért a XXI. század elején? Szeretnénk arra biztatni mindenkit, hogy lehetőségei által önállóan, vagy másokkal összefogva ismertessük meg Józseffalvát másokkal is. Mi – e kötet szerzői – a történelmi, néprajzi emlékek összegyűjtésével, közkinccsé tételével tehetünk valamit. A város megjelölhető térképein vagy a városrészeket kijelölő táblákon az egykor volt települést. A katolikus egyház napjainkban is következetesen használja a kápolna megjelölésére Józseffalvát helymegjelölésként. Ha sokan teszünk egy kicsit, talán többet halljuk majd Józseffalva nevét. Újra értelmet nyer a város lakói számára is e földrajzi fogalom, és tudni fogják: *volt egyszer egy Józseffalva*.

2007. február 24-én sokan tettek azért, hogy minél többen megismerjék Józseffalva nevét. A falunapon háromszázán gyűltek össze a sárospataki Móricz Kollégium éttermében. Az ünnepség – a szó legnemesebb értelmében volt ez ünnepség – szervezését dr. Kis-Tóth Lajos és Jaskó György vállalta.

Házigazdaként dr. Kis-Tóth Lajos köszöntötte a megjelenteket. Dr. Monok István az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója mutatta be a „Volt egyszer egy Józseffalva” kötetet. Magam szerzőként foglaltam össze gondolataimat, Kecskés Attila római katolikus plébános az egyházi hagyományokat emelte ki. A hivatalos program részeként dr. Kis-Tóth Lajos köszöntö meg mindazok munkáját, akik segítettek a könyv elkészítését. Lektorként dr. Komáromy Sándor, dr. Hauser Zoltán és Jaskó György közreműködéséért mondott köszönetet. A kutatásokat az Országos Széchényi Könyvtár, az Országos Pedagógiai Könyvtár, a Hundidac Szövetség, a Pro Renovanda Cultura Hungariae Karácsony Sándor emlékére Szakalapítvány, a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma, az Eszterházy Károly Főiskola és a Bodrogközi Művelődési Egyesület támogatta. A borítót Bíró Tünde tervezte. A kötet a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közgyűlés elnökének és a megyei Mecénás Alapnak az anyagi segítségével, az Eszterházy Károly Főiskola Liceum Kiadójának gondozásában készült el 2006 decemberében.

Az ünnepség nagyszerű része volt, a Liceum TV által készített – a könyv dokumentumait és képeit bemutató – kisfilm. A program részeként fellépett a Sárospataki Német Kisebbségi Önkormányzat Kórusa is. Az estébe, éjszakába nyúló baráti beszélgetések nemcsak a múltat idézték, hozzájárultak Józseffalva közösségének újraformálásához. Bizzunk benne, hogy lesz folytatás.

Dr. Tamás Edit

Járd ki lábam, nem parancsol senki most!

II. Brassó megyei néptánc-találkozó

A magyar identitást nem a néptáncok eljárásával lehet megőrizni. Ez a – sok igazságot (is) tartalmazó – kijelentés Sólyom László magyar köztársasági elnök erdélyi látogatásának idején hangzott el, azon a héten, amikor Apácán Brassó megye 14 táncegyüttese, a bemutatott 15 táncrenddel éppen az ellenkezőjét bizonyította. A népi tánc megőrzése nélkül ugyanis magyarságunk jelentős része süllyed el. Elvesz az a sajátos magyar testbeszéd, az örömmek és az ürmöknök az egymásba táncolása, amelyet évezredek óta az önkifejezés eszközeként használtak sok millió magyar, befogadó népként ötvözve a türk, oszláv, tót, szerb, román – a boricások esetében a bolgár – kedvet és bánatot is.

A magyar néptánchoz ráadásul szervesen kötődik a magyar népzene is, amelyről Kodály Zoltán azt vallotta, hogy „törzse éppolyan rokontalan Európában, mint nyelvünk, eredetiségéből ezer évnyi érintkezés sem tudta kifordítani.”

A XX. század közepétől a néptáncnak különleges szerep jutott Magyarországon is és Erdélyben is. Nem tűnt el, jelentése nem gyengült, mint Nyugat-Európában. Ellenkezőleg: erősödött. A közösségi összetartozás és az önkény, az abszurd léthelyzet elleni tiltakozás eszközeként, kifejezőjévé vált.

A múlt század első évtizedeiben még a reformkorban kialakult népies műtáncot tartották „magyar táncnak”, azt népszerűsítették a táncmesteri kézikönyvek és tánciskolák, az oktatási intézmények számára engedélyezett kézikönyv. A nemzeti táncról alkotott egyoldalú felfogást módosította az 1930-as évek elején kibontakozó népművészeti mozgalom. Az egykori újságíró, Paulini Béla ismerte fel az akkor még élő néphagyományban rejlő lehetőséget, szervezte meg a később Magyar Bokréta Szövetség néven tömörülő falusi együtteseket. Az együttesek szervezésében Paulini a falusi értelmiségre (tanítók, jegyzők, papok) támaszkodott, és a műsorszámok hitelesítésében néprajzos szakemberek is részt vállaltak. A bemutatott táncok zöme – a változó színvonalú, egyszerűbb koreográfiák mellett – megőrizte a hagyományban gyökerező rögtönzöttséget. A 1940-es évek elején jelent meg a népművészeti mozgalomban a hagyomány értelmezésének az a napjainkig ható szemlélete, melyet Muharay Elemér és Molnár István képviselt, s a bokréta-mozgalom hagyományt megmerevítő és esetenként sematizáló tendenciájával, Muharay Elemér a népművészet közösséget teremtő erejébe vetette hitét. Molnár István Bartók és Kodály példáját követve alakította ki koncepcióját. Koreográfusként és előadóművészként egyaránt kötelességének tartotta az eredeti néptánc bemutatását (Székely verbunk, Kanásztánc, Legényes), megőrizve improvizatív jellegét.

A Magyarországon terjedő divat az erdélyi városok művelődési életét szervező értelmiségieket is megihlette, ráadásul ők az erdélyi falvakban a néptánc eredeti, műtánci elemekkel nem szennyezett formáját sajátíthatták el. A barcasági magyarság önazonosságának megőrzésében is jelentős szerepet játszottak a táncegyüttesek, elsősorban a Reiff István vezette Búzavirág, amelynek sikere láttán a megye magyar településeinek zömében alakultak az újabb és újabb hagyományörző csoportok.

A kezdetben szórakoztatásra vállalkozó együttesek – az igényesen megformált koreográfiai gondolatok mellett – egyre sötétebb tónusú hangvétellel fogalmazták meg egyén és közösség problémáit, mintegy eltáncolták az erdélyi magyar kultúrára és közösségre leselkedő veszélyeket, táncterápiával gyógyították a sérült nemzetiségi tudatot.

Az 1970-es évek közepén már a Barcaságon is érvényesültek a néptáncutatásnak, a hangszeres népzeneutatásnak az eredményei, amelyek lehetőséget nyújtottak a hagyomány szerepének az újraértelmezésére, amelynek lényege az a felismerés, hogy a hagyomány önmagában is alkalmas arra, hogy elemi erővel fejezze ki a kor érzéseit és indulatait: az archaikusnak egyetemes érvényű korszerűsége van!

Ezt példázta az apácai néptánc-találkozó is. Bizonyította, hogy egyre többen fordulnak ismét a hagyomány formanyelvéhez gondolataik, érzelmviláguk megjelenítésére. Tavaly Tatrangban 7. idén Apácán már 14 csoport mutatta be a táncrendeket, köztük a hagyományos hétfalusi csángó boricát. A gyerekcsoportok jelenléte pedig azt a reményt kelti, hogy az ének és a tánc, a szöveg és a szerepjátszás szerves egysége szolgálhatja a korszerű pedagógia célkitűzéseit és az esztétikai nevelést. Úgy tűnik, hogy Kodály nagy álma legalább ezen a területen megvalósul, biztosítottak tűnik a felnövekvő nemzedéknek az a rétege, mely fogékony marad a kultúránkban tovább élő tradíció iránt.

Az nagy sikerű apácai találkozó főszervezője, az Apáczai Csere János Közművelődési Egyesület elnöke, Házy Bakó Eszter elmondta: „Felvultak előttünk helyi és nemzeti hagyományainkat bemutató csoportok, mert a hagyomány nemzeti, társadalmi tulajdon, társadalmi szervezőerő: az általa közvetített értékek alapján nyitott, toleráns kulturális közösségek építhetők fel. A hagyomány jelentős részben hozzájárul a közösségi identitás megőrzéséhez, az önértékeit tisztelő, sokszínűségét megtartó közösség megerősítéséhez.

Nemzeti hagyományaink ápolásával nem a múlt feltámasztása a cél, hiszen a változatlanúságra való törekvés hiábavaló, hanem a múltból áthozni a mába és megőrizve tovább vinni a jövőnek azt, ami évszázados/évezredes tapasztalat.

Mint hagyományaink egyike, most a globalizációs évezred küszöbén a néptánc is segíthet bennünket megtartani, megőrizni s értékékként megélni másságunkat, segíthet a természethez és az embertársainkhoz való mélyebb, természetesebb, igazabb viszony kialakításában, a teljesebb élet megteremtésében.”

Ambrus Attila

In memoriam

Borus József

1926–2006

2006. december 1-én búcsúztak el barátai a 80 esztendő megélt kiváló történésztől az óbudai temetőben. Borus József életpályája olyan, mint egy izgalmas regény. Az 1990-es évek elején ismerkedtünk meg egymással az ausztriai „Szalónaki Beszélgetések” ülészakán. Már a bemutatkozáskor éreztem, hogy kollegánk csak katonáember lehetett. Határozott kézszerítása, kellemes, fanyar humora mögött Ludovika Akadémiát végzett hadtörténészt sejtettem. Hamarosan kiderült, hogy Györffy Népi Kollégista volt. A Magyar Néphadseregben sajátította el hadtörténeti ismereteit. A bécsi, a gráci és a linzi egyetemről érkezett előadók szerették, egyenlő rangú partnerként kezelték.

A Pázmány Péter Tudományegyetem magyar – történelem szakán végzett. Perczel Mórról írta a szakdolgozatát Kosáry Domonkosnál. Molnár Erik aspiránsaként is 1848–49 maradt a fő kutatási területe. Jelentős szerepe volt Magyar Néphadsereg emléknapijának kialakításában, melyet az 1848-as pákozdai csata emlékére alapítottak. 1956 májusától 1960-ig a Hadtörténeti Intézet bécsi kirendeltségén dolgozott. Így írhatta meg a hatalmas osztrák iratanyagot kutatva kandidátusi értekezését „Dembínszky fővezérsége és a kápolnai csata” címmel. Hazatérése után előbb a Párttörténeti Intézet, majd a Történettudományi Intézet kutatója lett nyugdíjazásáig, 1992-ig.

A honismereti munka mindenkor közel állt Borus József kutatói lelkéhez. 1970-ben a Honismeret-Helytörténet (folyóiratunk elődje) szerkesztőségi munkatársa volt. Csaknem három évtizeddel később, 1999-ben remek összefoglalást írt „II. világháborús frontesemények és következményei Mesztegnyő községben és környékén” címmel a térségben kibontakozott utolsó német támadásról. Minden témáját honismereti szemlélettel írta meg. Ilyen írása volt 1848/49 eseményeiről a „Népfelkelés Jánosházán” című tanulmánya a Vasí Szemlében (1964-ben), amikor a község parasztsága Batthyány Lajost akarta kiszabadítani az osztrák katonaság fogságából. A História olvasóinak a MIG vadászgépek történetéről írt, vagy „Hadüzenet nélkül a II. világháborúban” a közelmúlt történetéről emlékezett meg.

Amikor 1980-ban megindult Ausztriában a „Szalónaki Beszélgetések” sorozata, annak Borus József a kezdetektől megbecsült előadója lett. Azonnal megtalálta itt is az egyéniségére szabott honismereti feladatot. A konferenciához kapcsolódva magyar nyelvtanfolyamot szervezett a burgenlandi magyaroknak. Azokat tanította magyarra, akik még ismerték valamennyire a magyar nyelvet, de megkopott az anyanyelvi tudásuk. Például Johann Balogh rohonci igazgató-tanító és társai újra szépen beszéltek magyarul.

A konferenciákon remek történeti-helytörténeti előadásokat tartott. „A középkori fegyverek fejlődéséről”. „A három részre szakított Magyarország iskolaügyéről”. „Az első magyar bibliafordításokról mint a reformáció szellemi fegyveréről” beszélt többek között. Arról a De Ruyther tábornokról is tartott